Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31. 3. 2015, sen. zn. 29 ICdo 62/2014, ECLI:CZ:NS:2015:29.ICDO.62.2014.1

Číslo: 85/2015

Právní věta:

Před právní mocí rozhodnutí, kterým soud přizná účastníku občanského soudního řízení nárok na náhradu nákladů řízení (před okamžikem vzniku nároku na náhradu nákladů řízení), nelze takový nárok přihlásit do insolvenčního řízení ani jako pohledávku vázanou na splnění odkládací podmínky. Na příslušenství pohledávky, která je nebo měla být přihlášena do insolvenčního řízení, se vztahuje osvobození podle § 414 odst. 1 insolvenčního zákona bez zřetele k tomu, že jde o příslušenství tvořené nárokem na náhradu nákladů řízení vedeného o pohledávce za trvání oddlužení u nalézacího soudu, přiznaným věřiteli v době, kdy jej již nelze přihlásit do insolvenčního řízení.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 31.03.2015

Spisová značka: 29 ICdo 62/2014

Číslo rozhodnutí: 85

Číslo sešitu: 8

Typ rozhodnutí: Rozsudek

Hesla: Incidenční spory, Náklady řízení, Oddlužení

Předpisy: § 151 o. s. ř.
§ 173 odst. 3 IZ
§ 414 odst. 1 IZ

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

Rozsudkem ze dne 29. 1. 2013 K r a j s k ý s o u d v Ostravě (dále jen „insolvenční soud“):

> *1) Zamítl žalobu, kterou se žalobce (GE M. B., a. s.) domáhal vůči žalovaným (1/ insolvenční správkyni dlužníka P. Š. a 2/ dlužníku) určení pravosti části pohledávky číslo 1 ve výši 20 668 Kč z titulu náhrady nákladů řízení přihlášené do insolvenčního řízení vedeného na majetek dlužníka u insolvenčního soudu jako podmíněná pohledávka vázaná na podmínku úspěšného pravomocného skončení nalézacího řízení vedeného před Obvodním soudem pro Prahu 1 (dále jen „obvodní soud“) (bod I. výroku).*
>
> *2) Rozhodl o nákladech řízení (body II. a III. výroku).*

Insolvenční soud dospěl po provedeném dokazování k následujícím závěrům:

1) Podle závěrů právní teorie (např. Drápal, L., Bureš, J. a kol.: Občanský soudní řád I. § 1 až 200za. Komentář. 1. vydání. Praha, C. H. Beck, 2009, str. 1009) a podle judikatury Nejvyššího soudu má nárok na náhradu nákladů řízení základ v procesním právu a vzniká na základě pravomocného rozhodnutí, které má v tomto směru konstitutivní povahu. V případě nalézacího řízení jde o pravomocné soudní rozhodnutí (platební rozkaz, rozsudek, usnesení), jímž je přiznáno právo na náhradu nákladů řízení.

2) Nárok na náhradu nákladů řízení je nárokem procesním a teprve rozhodnutím soudu o přiznání náhrady nákladů řízení dle § 151 zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu, vzniká jednomu z účastníků proti druhému pohledávka.

3) V daném případě přihlásil žalobce popřené náklady nalézacího řízení jako pohledávku podmíněnou v souladu s ustanovením § 173 odst. 3 zákona č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), vázanou na právní moc elektronického platebního rozkazu obvodního soudu ze dne 27. 5. 2011 (dále jen „platební rozkaz"), neboť platební rozkaz v době podání přihlášky ještě nebyl v právní moci, což platilo i v době konání přezkumného jednání (24. 11. 2011).

4) Platební rozkaz nenabyl právní moci ani později (byl zrušen). Popření části podmíněně přihlášené nevykonatelné pohledávky z titulu nákladů řízení ve výši 20 668 Kč podle platebního rozkazu tak bylo důvodné, když žalobcův nárok nebyl opodstatněný ani v době přezkumného jednání ani v době rozhodování soudu o incidenční žalobě. Tato argumentace je plně v souladu se smyslem zákonné úpravy obsažené v § 173 odst. 3 insolvenčního zákona.

5) Kromě toho, uplatnil-li žalobce jako důvod vzniku popřené pohledávky až v incidenčním sporu náklady řízení podle rozsudku, který nabyl právní moci 9. 12. 2011, jde z pohledu ustanovení § 198 odst. 2 insolvenčního zákona o skutečnost novou a tedy nepřípustnou.

K odvolání žalobce Vrchní soud v Olomouci rozsudkem ze dne 17. 12. 2013:

1) Změnil rozsudek insolvenčního soudu v zamítavém výroku o věci samé tak, že určil, že část pohledávky číslo 1 ve výši 20 668 Kč z titulu náhrady nákladů řízení přihlášené do insolvenčního řízení vedeného na majetek dlužníka u insolvenčního soudu jako podmíněná pohledávka vázaná na podmínku úspěšného pravomocného skončení nalézacího řízení vedeného před obvodním soudem je po právu (první výrok).

2) Rozhodl o nákladech řízení před soudy obou stupňů (druhý až pátý výrok).

Odvolací soud po doplnění dokazování vyšel z ustanovení § 51 odst. 2, § 173 odst. 3 a § 198 odst. 2 insolvenčního zákona a z ustanovení § 173 odst. 2 a § 174a o. s. ř., přičemž dospěl k následujícím závěrům:

1) Rozhodnutí o úpadku (§ 140 insolvenčního zákona), rozhodnutí o způsobu jeho řešení oddlužením (§ 397 insolvenčního zákona) ani rozhodnutí o schválení oddlužení (§ 407 insolvenčního zákona) nemá stejné účinky jako rozhodnutí o prohlášení konkursu dle ustanovení § 263 odst. 1 insolvenčního zákona, takže na jejich základě nedochází k přerušení řízení. Žalobci lze proto přisvědčit v tom, že v insolvenčním řízení dlužníka, jehož úpadek je řešen oddlužením, nejsou aplikovatelné závěry, které Nejvyšší soud formuloval pro řešení úpadku dlužníka konkursem.

2) V důvodech usnesení velkého senátu občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího

soudu ze dne 15. 6. 2011, sp. zn. 31 Cdo 488/2009, uveřejněného pod číslem 146/2011 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek (dále jen „R 146/2011“) (rozhodnutí je – stejně jako další rozhodnutí Nejvyššího soudu zmíněná níže – dostupné i na webových stránkách Nejvyššího soudu), Nejvyšší soud uvedl, že nárok na náhradu nákladů řízení má základ v procesním právu a vzniká teprve na základě pravomocného rozhodnutí soudu, které má v tomto směru konstitutivní povahu (k tomu srov. bod XXXVII. stanoviska občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 17. června 1998, Cpjn 19/98, uveřejněného pod číslem 52/1998 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek (dále jen „R 52/1998“) a dále dílo Bureš, J. – Drápal, L. – Krčmář, Z. a kol.: Občanský soudní řád. Komentář. I. díl., 7. vydání, Praha, C. H. Beck 2006, str. 676). Rozhodnutí o nákladech řízení (nárok na náhradu nákladů řízení) je totiž jako procesní nárok zpravidla závislé na rozhodnutí ve věci samé; v takovém případě pak platí, že nenabude-li rozhodnutí ve věci samé právní moci, nelze hovořit ani o vzniku práva na náhradu nákladů řízení. Proto pohledávka z titulu práva na náhradu nákladů řízení před soudem zpravidla vzniká (na rozdíl od hlavního závazku, jenž byl předmětem soudního řízení) po právní moci rozhodnutí ve věci samé. Srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. 7. 2004, sp. zn. 32 Odo 529/2003, rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 9. 2007, sp. zn. 29 Cdo 238/2007, uveřejněný v časopise Soudní judikatura číslo 7, ročník 2008, pod číslem 92, usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 3. 2009, sp. zn. 20 Cdo 1932/2007, usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 7. 2009, sp. zn. 29 Cdo 4857/2007, usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. 1. 2010, sp. zn. 20 Cdo 275/2008, usnesení Nejvyššího soudu ze dne 14. 7. 2010, sp. zn. 21 Cdo 1520/2009 (jde o usnesení uveřejněné pod číslem 67/2011 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek) a usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. 9 2012, sp. zn. 20 Cdo 2506/2012.

3) První žalovaná i insolvenční soud pominuly, že je-li úpadek dlužníka řešen oddlužením, lze pokračovat v zahájeném soudním řízení vedeném u obvodního soudu a též důvodně očekávat, že rozhodnutí v této věci nabude právní moci, a tím vznikne právo na náhradu nákladů řízení, takže v posuzované věci jde ve smyslu ustanovení § 173 odst. 3 insolvenčního zákona o podmínku možnou.

4) Vzhledem k ustanovení § 173 odst. 2 o. s. ř., z něhož vyplývá, že soud musí pokračovat v řízení i po zrušení elektronického platebního rozkazu a rozhodnout o uplatněném nároku na podkladě návrhu na zahájení řízení, který je nutně obsažen v návrhu na vydání elektronického platebního rozkazu, nelze formalisticky uzavřít, že byla-li pohledávka v přihlášce vázána na právní moc platebního rozkazu, stala se podmínka nemožnou po zrušení platebního rozkazu.

5) Naopak je nutno přisvědčit žalobci, který se dovolal přirozenoprávního výkladu, podle něhož, ačkoliv byla odkládací podmínka vymezena tak, že bude splněna (právo na podmíněně přihlášenou pohledávku vznikne), až nabude právní moci platební rozkaz, fakticky tím bylo myšleno, že bude splněna, až bude pravomocně skončeno nalézací řízení (původně zahájené návrhem na vydání elektronického platebního rozkazu), ve kterém bude žalobce úspěšný, a proto mu bude přiznáno právo na náhradu nákladů řízení.

6) Pro úplnost odvolací soud dodává, že incidenční žaloba byla podána ve lhůtě dle ustanovení § 198 odst. 1 insolvenčního zákona, byť u označení insolvenční správkyně scházel údaj o osobě dlužníka; druhý žalovaný byl v žalobě řádně označen, takže nebyl důvod pochybovat, že žaloba směřuje proti insolvenčnímu správci dlužníka.

Proti rozsudku odvolacího soudu podala první žalovaná dovolání, jehož přípustnost vymezuje ve smyslu ustanovení § 237 o. s. ř. argumentem, že napadené rozhodnutí závisí na vyřešení otázky hmotného nebo procesního práva, která v rozhodování dovolacího soudu dosud nebyla vyřešena, konkrétně otázky:

1) Zda je možné vázat přihlášku pohledávky do insolvenčního řízení, spočívající v nároku na náhradu nákladů nalézacího řízení, na odkládací podmínku úspěšného pravomocného skončení nalézacího řízení?

2) Zda lze v souladu s ustanovením § 198 odst. 2 insolvenčního zákona posuzovat jako nepřípustnou změnu důvodů vzniku pohledávky přihlášené do insolvenčního řízení, je-li pohledávka přihlášená do insolvenčního řízení jako vázaná na podmínku právní moci konkrétního (již vydaného) soudního rozhodnutí v incidenčním řízení uplatněna jako pohledávka vázaná na podmínku úspěšného pravomocného skončení nalézacího řízení?

Dovolatelka namítá, že napadené rozhodnutí spočívá na nesprávném právním posouzení věci (tedy, že je dán dovolací důvod dle § 241a odst. 1 o. s. ř.) a požaduje, aby Nejvyšší soud napadené rozhodnutí změnil tak, že rozsudek insolvenčního soudu se potvrzuje.

Konkrétně dovolatelka vytýká odvolacímu soudu chybný úsudek o možnosti podmínit přihlášení pohledávky z titulu náhrady nákladů řízení výsledkem nalézacího řízení o nároku, z něhož má vzejít pohledávka na náhradu nákladů řízení, jakož i chybný úsudek o přípustnosti změny důvodu vzniku pohledávky dle ustanovení § 198 odst. 2 insolvenčního zákona. Tyto své výhrady dále konkretizuje následovně:

I) K podmínce.

V insolvenčním řízení lze uznat jen takovou přihlášenou pohledávku, která existuje. Existující pohledávka pak může být i pohledávkou nesplatnou nebo pohledávkou vázanou na splnění podmínky. V rozsudku (správně usnesení) Nejvyššího soudu ze dne 30. 11. 2011, sen. zn. 29 NSČR 16/2011 (jde o rozhodnutí uveřejněné pod číslem 54/2012 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek), byly tyto závěry shrnuty tak, že:

„Pro pohledávky, které věřitelé uplatňují vůči dlužníku podáním přihlášky, platí, že musí existovat (byť dosud nejsou splatné nebo jsou vázány na podmínku, k jejímuž splnění může dojít později) zpravidla ke dni rozhodnutí o úpadku (srov. i § 136 odst. 2 písm. d/, § 170 a § 173 odst. 2 insolvenčního zákona), nejpozději však (není-li s rozhodnutím o úpadku spojeno rozhodnutí o prohlášení konkursu /srov. i § 246 odst. 2 insolvenčního zákona/) ke dni přihlášení provedeného v propadné lhůtě vymezené rozhodnutím o úpadku.“

V souladu s ustálenou rozhodovací praxí Nejvyššího soudu, zejména pak s rozsudkem Nejvyššího soudu sp. zn. 29 Cdo 238/2007 a s R 146/2011, je nárok na náhradu nákladů řízení nárokem, jenž má základ v procesním právu a jehož vznik je vázán až na okamžik nabytí právní moci rozhodnutí, kterým je přiznáváno právo na náhradu nákladů řízení.

Uvedená rozhodnutí a právní závěry v nich obsažené mají obecnou platnost a neváží se na způsob řešení dlužníkova úpadku. Charakter pohledávky z titulu náhrady nákladů řízení a okamžik jejího vzniku je vždy stejný, bez ohledu na to, zda dlužníkův úpadek je řešen konkursem nebo oddlužením.

Pohledávku spočívající v nároku na náhradu nákladů nalézacího řízení tak lze přihlásit do insolvenčního řízení, jen byla-li věřiteli náhrada nákladů řízení pravomocně přiznána ke dni rozhodnutí o úpadku, nejpozději však ke dni přihlášení provedeného v propadné lhůtě vymezené rozhodnutím o úpadku. Není-li tomu tak, nelze takovou pohledávku přihlásit do insolvenčního řízení ani jako podmíněnou (jelikož na podmínku lze vázat pouze existující pohledávku). Potud dovolatelka odkazuje na rozhodnutí (jde o rozsudek) Vrchního soudu v Praze ze dne 15. 11. 2012, č. j. 139 ICm 57/2012, 102 VSPH 227/2012-45 (KSPL 20 INS 17347/2011), z nějž cituje pasáž, podle které pohledávka z titulu náhrady nákladů řízení nemá povahu pohledávky vázané na (odkládací)

podmínku ve smyslu ustanovení § 173 odst. 3 insolvenčního zákona (jíž by mělo být rozhodnutí nalézacího soudu o nákladech řízení).

II) Ke změně důvodu vzniku pohledávky.

Dovolatelka se neztotožňuje se závěrem odvolacího soudu, že formulací podmínky v přihlášce bylo fakticky myšleno úspěšné pravomocné skončení nalézacího řízení. K tomu dále podotýká, že i nová formulace podmínky vázaná na „úspěšné skončení řízení“ je neurčitá.

Žalobce ve vyjádření navrhuje dovolání odmítnout jako nedůvodné.

Míní, že co do vzniku nároku na náhradu nákladů „civilního“ řízení nelze bez dalšího aplikovat právní názor vyjádřený v R 52/1998, dle kterého právo na náhradu nákladů řízení vzniká až pravomocným rozhodnutím soudu.

Zmíněné stanovisko totiž nijak nereflektuje situaci, kdy na jedné straně probíhá civilní řízení o nároku žalobce a na té druhé insolvenční řízení, ve kterém má být tento nárok uspokojen. Smyslem oddlužení je, aby dlužník mohl začít s „čistým stolem“ a nebyl zatížen závazky z minulosti. Insolvenční řízení pak vybočuje z běžného civilního řízení (zakládá se na odchylných institutech). K tomu žalobce akcentuje základní zásady insolvenčního řízení vyjádřené v § 5 písm. a) až c) insolvenčního zákona. Žalobce dále cituje ustanovení § 7 insolvenčního zákona, s tím, že s přihlédnutím k jen přiměřené aplikaci občanského soudního řádu a k základním zásadám insolvenčního řízení nemohl jinak než dospět k závěru, že podmínka byla dostatečně určitá a předmětná část pohledávky představující náklady řízení byla přihlášena po právu.

Insolvenční správce a insolvenční soud svým formalistickým přístupem a výkladem de facto dostávají dlužníka do situace, kdy mu po povolení oddlužení vzniká další dluh, který nemůže být ani náhodou součástí rozhodnutí insolvenčního soudu podle § 414 odst. 1 insolvenčního zákona. Proto je možné, že se dlužník opětovně dostane do dluhové spirály, neboť si lze těžko představit, že po skončení oddlužení bude schopen zaplatit částku 20 668 Kč.

S přihlédnutím k době vydání napadeného rozhodnutí je pro dovolací řízení rozhodný občanský soudní řád ve znění účinném do 31. 12. 2013 (srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. 5. 2014, sen. zn. 29 ICdo 33/2014, uveřejněné pod číslem 92/2014 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek).

Nejvyšší soud má dovolání v dané věci za přípustné dle § 237 o. s. ř., jelikož napadené rozhodnutí závisí na vyřešení otázek procesního práva (dovoláním otevřených), které v rozhodování dovolacího soudu v insolvenčních souvislostech dosud nebyly vyřešeny.

Vady řízení, k nimž Nejvyšší soud u přípustného dovolání přihlíží z úřední povinnosti (§ 242 odst. 3 o. s. ř.), nejsou dovoláním namítány a ze spisu se nepodávají, Nejvyšší soud se proto – v hranicích právních otázek vymezených dovoláním – zabýval tím, zda je dán dovolací důvod uplatněný dovolatelem, tedy správností právního posouzení věci odvolacím soudem.

Právní posouzení věci je obecně nesprávné, jestliže odvolací soud posoudil věc podle právní normy, jež na zjištěný skutkový stav nedopadá, nebo právní normu, sice správně určenou, nesprávně vyložil, případně ji na daný skutkový stav nesprávně aplikoval.

Pro právní posouzení věci jsou rozhodné především skutkové závěry, podle kterých:

> 1) Usnesením ze dne 21. 9. 2011 (zveřejněným v insolvenčním rejstříku téhož dne) zjistil insolvenční soud úpadek dlužníka (na základě insolvenčního návrhu dlužníka ze 7. 9. 2011), insolvenční správkyní dlužníka ustanovil JUDr. K. M., povolil řešení úpadku oddlužením a

vyzval věřitele, kteří tak dosud neučinili, aby pohledávky přihlásili do insolvenčního řízení do třiceti dnů od zveřejnění usnesení v insolvenčním rejstříku, s poučením o následcích zmeškání lhůty.

2) Usnesením ze dne 13. 12. 2011 schválil insolvenční soud oddlužení dlužníka plněním splátkového kalendáře.

3) Podáním ze 14. 10. 2011, doručeným insolvenčnímu soudu 19. 10. 2011 přihlásil žalobce do insolvenčního řízení vedeného na majetek dlužníka pohledávku v celkové výši 70 573,85 Kč, sestávající z jistiny ve výši 36 735,42 Kč, poplatků, pojištění a pokut ve výši 13 170,43 Kč a nákladů řízení ve výši 20 668 Kč. K částce 20 668 Kč uvedl, že potud je pohledávka přihlášena jako podmíněná, když platební rozkaz dosud nenabyl právní moci.

4) Při přezkumném jednání konaném 24. 11. 2011 popřeli pohledávku žalobce z titulu nákladů řízení ve výši 20 668 Kč insolvenční správkyně i dlužník (co do pravosti i výše), s tím, že nárok na zaplacení nákladů nalézacího řízení věřiteli nevznikl, jelikož platební rozkaz byl zrušen.

5) Insolvenční správkyně vyrozuměla žalobce o popření pohledávky 20 668 Kč podáním z 24. 11. 2011, doručeným žalobci 28. 11. 2011, z důvodu, že nárok na zaplacení nákladů nalézacího řízení nevznikl (platební rozkaz byl zrušen).

6) Podáním doručeným obvodnímu soudu 6. 5. 2011 se žalobce domáhal vydání elektronického platebního rozkazu na částku 49 905,84 Kč a zaplacení nákladů řízení, s tím, že jde o dluh ze smlouvy o úvěru ze dne 23. 9. 2008 (dále jen „úvěrová smlouva“).

7) Obvodní soud uložil dlužníku platebním rozkazem, aby do patnácti dnů od doručení platebního rozkazu zaplatil žalobci částku 49 905,84 Kč a na náhradě nákladů řízení částku 20 668 Kč, nebo aby v téže lhůtě podal proti platebnímu rozkazu odpor. Jelikož se platební rozkaz nepodařilo doručit žalovanému, obvodní soud nařídil na 11. 10. 2011 jednání, u kterého platební rozkaz zrušil a rozhodl o věci rozsudkem pro zmeškání žalovaného (jenž nabyl právní moci 9. 12. 2011), jímž dlužníku uložil zaplatit žalobci částku 49 905,84 Kč a na náhradě nákladů řízení částku 21 028 Kč.

Podle ustanovení § 173 insolvenčního zákona (ve znění účinném do 29. 12. 2011, pro věc rozhodném se zřetelem k době zjištění úpadku dlužníka i k době, kdy uplynula lhůta k přihlášení pohledávek do insolvenčního řízení), věřitelé podávají přihlášky pohledávek u insolvenčního soudu od zahájení insolvenčního řízení až do uplynutí lhůty stanovené rozhodnutím o úpadku. K přihláškám, které jsou podány později, insolvenční soud nepřihlíží a takto uplatněné pohledávky se v insolvenčním řízení neuspokojují (odstavec 1). Přihlašují se i pohledávky, které již byly uplatněny u soudu, jakož i pohledávky vykonatelné včetně těch, které jsou vymáhány výkonem rozhodnutí nebo exekucí (odstavec 2). Přihlásit lze i pohledávku nesplatnou nebo pohledávku vázanou na podmínku (odstavec 3).

Dle ustanovení § 151 o. s. ř. o povinnosti k náhradě nákladů řízení rozhodne soud bez návrhu v rozhodnutí, jímž se řízení u něho končí; u náhrady nákladů řízení podle § 147 a § 148 odst. 2 tak může učinit již v průběhu řízení, a to zpravidla tehdy, jakmile tyto náklady vzniknou (odstavec 1). I když bylo o náhradě nákladů řízení rozhodnuto samostatným usnesením, běží lhůta k plnění vždy až od právní moci rozhodnutí, jímž byla náhrada nákladů řízení přiznána (odstavec 5).

Povahou nároku na náhradu nákladů řízení se Nejvyšší soud ve své rozhodovací praxi opakovaně zabýval. V důvodech R 146/2011 (jež má jako rozhodnutí velkého senátu občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu určující význam pro rozhodovací praxi tříčlenných senátů

Nejvyššího soudu) tyto judikatorní závěry shrnul (přihlásil se k nim) následovně:

> 1) Nárok na náhradu nákladů řízení má základ v procesním právu a vzniká teprve na základě pravomocného rozhodnutí soudu, které má v tomto směru konstitutivní povahu.
>
> 2) Rozhodnutí o nákladech řízení (nárok na náhradu nákladů řízení) je totiž jako procesní nárok zpravidla závislé na rozhodnutí ve věci samé; v takovém případě pak platí, že nenabude-li rozhodnutí ve věci samé právní moci, nelze hovořit ani o vzniku práva na náhradu nákladů řízení. Proto pohledávka z titulu práva na náhradu nákladů řízení před soudem zpravidla vzniká (na rozdíl od hlavního závazku, jenž byl předmětem soudního řízení) po právní moci rozhodnutí ve věci samé.

Z těchto závěrů vyšel i odvolací soud, přičemž kromě judikatury odvolacím soudem citované lze dále zmínit i usnesení Nejvyššího soudu ze dne 20. 5. 2010, sp. zn. 29 Cdo 2114/2008, uveřejněné v časopise Soudní judikatura číslo 2, ročník 2012, pod číslem 24 (které dále ozřejmuje, že v rozsahu, v němž bylo věřiteli pohledávky v soudním řízení, ve kterém uplatnil pohledávku vůči dlužníku, pravomocně přiznáno právo na náhradu nákladů tohoto řízení, jde (v rozhodné době šlo) o příslušenství pohledávky ve smyslu § 121 odst. 3 zákona č. 40/1964 Sb., obč. zák.) nebo rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. 11. 2014, sp. zn. 29 Cdo 3403/2012.

Na tomto základě pak zbývá určit, zda pohledávku z titulu práva na náhradu nákladů nalézacího řízení lze přihlásit do insolvenčního řízení vedeného na majetek dlužníka jako příslušenství pohledávky uplatněné v nalézacím řízení před právní mocí rozhodnutí, jímž soud věřiteli přiznal náhradu nákladů řízení nebo dokonce před vydáním takového rozhodnutí.

Úprava obsažená v ustanovení § 173 odst. 3 insolvenčního zákona, jež dovoluje přihlásit do insolvenčního řízení i pohledávku vázanou na podmínku, předjímá typové uplatnění těch pohledávek, jejichž vznik podmínili účastníci závazkového právního vztahu (zpravidla účastníci smlouvy) tím, že nastane skutečnost, která je jim v době, kdy činí právní úkon (od 1. 1. 2014 právní jednání) neznámá a je pro ně nejistá, tedy pohledávek zpravidla vázaných na splnění odkládací podmínky (srov. § 36 obč. zák. a pro dobu od 1. 1. 2014 § 548 a § 549 zákona č. 89/2012 Sb., obč. zák.).

K povaze podmínek v právních úkonech (právních jednáních) srov. např. důvody rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 14. 12. 2004, sp. zn. 29 Odo 31/2004, uveřejněného pod číslem 63/2005 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek (dále jen „R 63/2005“), v němž Nejvyšší soud (i s odkazem na literaturu) vysvětlil, že podmínka je vedlejším ustanovením v právním úkonu, kterým se účinnost právního úkonu, tj. skutečný vznik, změna či zánik subjektivních občanských práv a povinností, činí závislým na skutečnosti, která je subjektům právního úkonu v době jeho učinění neznámá (je pro ně nejistá). Význam odkládací podmínky spočívá v tom, že účinky právního úkonu nastanou až jejím splněním. Do splnění, nesplnění či zmaření podmínky existuje stav nejistoty, kdy se neví, zda učiněný právní úkon, který je jinak platný a závazný, avšak není ještě účinný, nabude vůbec právní účinky. Splněním odkládací podmínky nabude právní úkon právní účinky, a to od doby splnění podmínky (nebylo-li stranami dohodnuto něco jiného). Tehdy je teprve naplněna vůle zamýšlená účastníky právního úkonu. Naproti tomu nesplnění odkládací podmínky znamená, že dosud neúčinný právní úkon účinnosti nenabude.

V rozsudku ze dne 26. 11. 2003, sp. zn. 32 Odo 894/2002, uveřejněném v časopise Soudní judikatura číslo 12, ročník 2003, pod číslem 215 (z nějž dále vychází např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. 3. 2012, sp. zn. 23 Cdo 4357/2011) Nejvyšší soud dále vysvětlil, že podmínku podle § 36 obč. zák., na jejímž splnění závisí účinnost jinak perfektního právního úkonu, je třeba odlišovat od podmínky, kterou si účastníci právního úkonu sjednají jako předpoklad (náležitost) pro vznik smluvního nároku (subjektivního práva a jemu odpovídající povinnosti).

V poměrech dané věci není pochyb o tom, že žalobcem uplatněná pohledávka není pohledávkou vázanou na splnění odkládací podmínky sjednané (coby vedlejší ujednání právního úkonu) mezi věřitelem (žalobcem) a (insolvenčním) dlužníkem v úvěrové smlouvě, (z níž vzešla pohledávka, jejímž příslušenstvím je zkoumaný nárok na náhradu nákladů řízení) nebo jinde.

Zbývá tudíž dopovědět, zda nárok na náhradu nákladů občanského soudního řízení je konstruován jako pohledávka vázaná na splnění odkládací podmínky (a jaké) zákonem (občanským soudním řádem).

Již v R 52/1998 (srov. bod XXXVII., str. 207 /383/), na něž potud odkazuje i R 146/2011, Nejvyšší soud zdůraznil, že v občanském soudním řízení platí zásada, že náklady řízení, které vznikají účastníku osobně i jeho zástupci, si každý účastník platí ze svého (§ 140 odst. 1 o. s. ř.). Ani úspěch účastníka občanského soudního řízení ve sporu o splnění povinnosti (§ 80 písm. b/ o. s. ř.) nevede bez dalšího ke vzniku pohledávky z titulu náhrady nákladů řízení (bez zřetele k tomu, jak soud rozhodne o věci samé, nárok na náhradu nákladů řízení vznikne až pravomocným rozhodnutím, jímž jej soud přizná srov. opět R 146/2011). To ostatně podtrhuje též úprava obsažená v § 151 odst. 5 o. s. ř., jež pro případ, že soud rozhodne o náhradě nákladů řízení samostatným usnesením, prolamuje pravidlo, že lhůta k plnění počíná běžet od doručení usnesení a jejím uplynutím je usnesení vykonatelné (§ 171 odst. 1 o. s. ř.) tak, že u náhrady nákladů řízení běží lhůta k plnění vždy až od právní moci rozhodnutí, jímž byla náhrada nákladů řízení přiznána. Ostatně, jakkoli je pro přiznání náhrady nákladů potřebných k účelnému uplatňování nebo bránění práva proti účastníku, který ve věci úspěch neměl, ve sporném řízení určující zpravidla úspěch ve sporu, občanský soudní řád obsahuje i ustanovení, z nichž plyne, že ani úspěch ve sporu nemusí být důvodem pro přiznání práva na náhradu nákladů řízení; srov. § 143 o. s. ř. nebo (v aktuálním znění) § 142a o. s. ř.

„Úspěšným pravomocným skončením nalézacího řízení vedeného před obvodním soudem“ nevznikla žalobci žádná pohledávka z titulu náhrady nákladů řízení a pohledávka vázaná na takto formulovanou „podmínku“ neexistuje (není po právu). To, co žalobce (a po něm chybně odvolací soud) formuluje jako odkládací „podmínku“, na jejíž splnění je vázán „skutečný vznik“ (účinnost) pohledávky z titulu náhrady nákladů řízení (úspěch ve sporu), je ve skutečnosti jedním z předpokladů vzniku (předpokladem existence) nároku na náhradu nákladů řízení. Žaloba již proto nemůže obstát.

Vzniká-li nárok na náhradu nákladů řízení teprve na základě pravomocného rozhodnutí soudu, které má v tomto směru konstitutivní povahu (R 146/2011), pak před okamžikem vzniku (před právní mocí soudního rozhodnutí, které nárok přiznává) neexistuje ani v podobě pohledávky vázané na splnění odkládací podmínky.

Jinak řečeno, před právní mocí rozhodnutí, kterým soud přizná účastníku občanského soudního řízení nárok na náhradu nákladů řízení (před okamžikem vzniku nároku na náhradu nákladů řízení), nelze takový nárok přihlásit do insolvenčního řízení ani jako pohledávku vázanou na splnění odkládací podmínky.

Žalobcem uplatněná pohledávka z titulu náhrady nákladů řízení pak neexistovala ani v době rozhodnutí o úpadku (21. 9. 2011), ani v době, kdy ji žalobce přihlásil do insolvenčního řízení (19. 10. 2011), ba ani v době, kdy uplynula propadná třicetidenní lhůta určená k přihlášení pohledávky rozhodnutím o úpadku (21. 10. 2011).

Dovolání je tudíž opodstatněné.

Vzhledem k tomu, že nárok na náhradu nákladů řízení nemá v žádné fázi své existence povahu nároku vázaného na splnění odkládací podmínky (pohledávky vázané na splnění odkládací podmínky), lhostejno, jak formulované, shledává Nejvyšší soud zbytečným zabývat se dále

argumentací ke změně důvodu vzniku pohledávky.

Pro úplnost budiž řečeno (k námitce žalobce, že při jiném než odvolacím soudem užitém výkladu, by se na pohledávku z titulu náhrady nákladů řízení přisouzenou žalobci v průběhu insolvenčního řízení nevztahovaly účinky rozhodnutí insolvenčního soudu podle § 414 odst. 1 insolvenčního zákona), že na příslušenství pohledávky, která je nebo měla být přihlášena do insolvenčního řízení, se vztahuje osvobození podle § 414 odst. 1 insolvenčního zákona bez zřetele k tomu, že jde o příslušenství tvořené nárokem na náhradu nákladů řízení vedeného o pohledávce za trvání oddlužení u nalézacího soudu, přiznaným věřiteli v době, kdy jej již nelze přihlásit do insolvenčního řízení.

Jelikož odvolací soud rozhodl nesprávně a dosavadní výsledky řízení ukazují, že o věci může rozhodnout přímo dovolací soud, Nejvyšší soud ve shodě s ustanovením § 243d písm. b) o. s. ř. dovoláním napadené rozhodnutí odvolacího soudu změnil tak, že rozsudek insolvenčního soudu potvrdil v zamítavém výroku o věci samé a ve výroku o nákladech řízení mezi žalobcem a druhým žalovaným jako věcně správný.

Nálezem pléna ze dne 17. 4. 2013, sp. zn. Pl. ÚS 25/12, uveřejněným pod číslem 116/2013 Sb., zrušil Ústavní soud (s účinností od 7. 5. 2013, kdy byl nález vyhlášen ve Sbírce zákonů) vyhlášku č. 484/2000 Sb., kterou se stanoví paušální sazby výše odměny za zastupování účastníka advokátem nebo notářem při rozhodování o náhradě nákladů v občanském soudním řízení a kterou se mění vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 177/1996 Sb., o odměnách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právních služeb (advokátní tarif), ve znění pozdějších předpisů, jako neústavní. S přihlédnutím ke sdělení Ústavního soudu ze dne 30. 4. 2013, č. Org. 23/13, k onomu nálezu, uveřejněnému pod číslem 117/2013 Sb., již nelze určit odměnu advokáta první žalované za řízení v prvním stupni podle vyhlášky č. 484/2000 Sb. a je na místě aplikovat vyhlášku Ministerstva spravedlnosti č. 177/1996 Sb., o odměnách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právních služeb (advokátní tarif), v rozhodném znění (srov. shodně např. rozsudek velkého senátu občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 15. 5. 2013, sp. zn. 31 Cdo 3043/2010, uveřejněný pod číslem 73/2013 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek). Proto Nejvyšší soud přikročil též ke změně výroku o nákladech řízení mezi žalobcem a první žalovanou.

Náklady první žalované v řízení před soudem prvního stupně pak sestávají z odměny advokáta za 3 úkony právní služby určené podle advokátního tarifu ve znění účinném do 31. 12. 2012. Konkrétně jde o: 1) převzetí a přípravu zastoupení (§ 11 odst. 1 písm. a/ advokátního tarifu, v rozhodném znění), 2) vyjádření k žalobě z 21. 6. 2012, 3) další vyjádření k žalobě a k výzvě soudu z 6. 12. 2012 (§ 11 odst. 1 písm. d/ advokátního tarifu, v rozhodném znění).

Incidenční spor o určení pravosti pohledávky je ve smyslu ustanovení § 9 odst. 3 písm. a) advokátního tarifu, v rozhodném znění, sporem o určení, zda tu je právní vztah nebo právo, u kterého se považuje za tarifní hodnotu částka 25 000 Kč (shodně srov. důvody usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 5. 2013, sen. zn. 29 ICdo 19/2012, uveřejněného pod číslem 81/2013 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek). Tomu odpovídá (dle § 7 bodu 5 advokátního tarifu) mimosmluvní odměna ve výši 2100 Kč za 1 úkon právní služby; při třech úkonech právní služby tak jde o částku 6300 Kč. S náhradou hotových výdajů podle ustanovení § 13 odst. 3 advokátního tarifu ve výši 3 x 300 Kč jde celkem o částku 7200 Kč. Spolu s náhradou za 21% daň z přidané hodnoty ve výši 1512 Kč jde celkem o částku 8712 Kč, kterou dovolací soud přiznal první žalované k tíži žalobce v souladu s ustanovením § 142 odst. 1 o. s. ř.

Výrok o nákladech odvolacího řízení se opírá o ustanovení § 224 odst. 1 a § 142 odst. 1 o. s. ř., když žalobce s odvoláním neuspěl.

Náklady první žalované v odvolacím řízení pak sestávají z odměny advokáta za 1 úkon právní služby

určené podle advokátního tarifu ve znění účinném do 31. 12. 2013. Konkrétně jde o účast při jednání před odvolacím soudem dne 11. 12. 2013 (§ 11 odst. 1 písm. g/ advokátního tarifu, v rozhodném znění).

Incidenční spor o určení pravosti pohledávky je ve smyslu ustanovení § 9 odst. 4 písm. c) advokátního tarifu, v rozhodném znění, sporem ve věci rozhodované v insolvenčním řízení (z ustanovení § 2 písm. d/ a § 160 insolvenčního zákona se podává, že spory vyvolané insolvenčním řízením se projednávají v rámci insolvenčního řízení), u kterého se považuje za tarifní hodnotu částka 50 000 Kč. Tomu odpovídá (dle § 7 bodu 5. advokátního tarifu, v rozhodném znění) mimosmluvní odměna ve výši 3100 Kč. S náhradou hotových výdajů dle § 13 odst. 3 advokátního tarifu (v rozhodném znění) ve výši 300 Kč tak jde o částku 3400 Kč. S náhradou za promeškaný čas ve výši 400 Kč (§ 14 odst. 1 písm. a/, odst. 3 advokátního tarifu, v rozhodném znění) a cestovné ve výši 1104,39 Kč (§ 13 odst. 1 advokátního tarifu, v rozhodném znění), jde celkem o částku 4 904,39 Kč. Spolu s náhradou za 21% daň z přidané hodnoty ve výši 1 029,84 Kč jde celkem o částku 5 934,23 Kč, kterou dovolací soud přiznal první žalované k tíži žalobce na náhradě nákladů odvolacího řízení.

Ve vztahu ke druhému žalovanému je výrok o nákladech odvolacího řízení dále odůvodněn tím, že u něj podle obsahu spisu nebyly zjištěny žádné prokazatelné náklady odvolacího řízení.

Výrok o nákladech dovolacího řízení se opírá o ustanovení § 243c odst. 3, § 224 odst. 1 a § 142 odst. 1 o. s. ř., když dovolání první žalované bylo úspěšné.

Náklady žalované v dovolacím řízení sestávají z odměny advokáta za 1 úkon právní služby určené podle advokátního tarifu ve znění účinném do 30. 6. 2014. Konkrétně jde o dovolání ze dne 3. 2. 2014 (§ 11 odst. 1 písm. k/ advokátního tarifu, v rozhodném znění).

Incidenční spor o určení pravosti pohledávky je ve smyslu ustanovení § 9 odst. 4 písm. c) advokátního tarifu, v rozhodném znění, opět sporem ve věci rozhodované v insolvenčním řízení (srov. argumentace k nákladům odvolacího řízení), u kterého se považuje za tarifní hodnotu částka 50 000 Kč. Tomu odpovídá (dle § 7 bodu 5. advokátního tarifu, v rozhodném znění) mimosmluvní odměna ve výši 3100 Kč. S náhradou hotových výdajů dle § 13 odst. 3 advokátního tarifu (v rozhodném znění) ve výši 300 Kč tak jde o částku 3400 Kč. Spolu s náhradou za 21% daň z přidané hodnoty ve výši 714 Kč jde celkem o částku 4114 Kč, kterou dovolací soud přiznal první žalované k tíži žalobce na náhradě nákladů dovolacího řízení.

Ve vztahu ke druhému žalovanému je výrok o nákladech dovolacího řízení dále odůvodněn tím, že u něj podle obsahu spisu nebyly zjištěny žádné prokazatelné náklady dovolacího řízení.

Toto rozhodnutí se považuje za doručené okamžikem zveřejnění v insolvenčním rejstříku; účastníkům incidenčního sporu se však doručuje i zvláštním způsobem.

Nesplní-li povinný, co mu ukládá vykonatelné rozhodnutí, může se oprávněná domáhat výkonu rozhodnutí.